

Juridisch kader

1. Artikel 8 Wet bescherming persoonsgegevens

Artikel 8 Wbp

Persoonsgegevens mogen slechts worden verwerkt indien:

- a. de betrokkene voor de verwerking zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend;¹*
- b. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of voor het nemen van precontractuele maatregelen naar aanleiding van een verzoek van de betrokkene en die noodzakelijk zijn voor het sluiten van een overeenkomst;*
- c. de gegevensverwerking noodzakelijk is om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke onderworpen is;*
- d. de gegevensverwerking noodzakelijk is ter vrijwaring van een vitaal belang van de betrokkene;*
- e. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan dan wel het bestuursorgaan waaraan de gegevens worden verstrekt, of*
- f. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang van de verantwoordelijke of van een derde aan wie de gegevens worden verstrekt, tenzij het belang of de fundamentele rechten en vrijheden van de betrokkene, in het bijzonder het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, prevaleert.*

De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) schrijft voor dat elke verwerking van persoonsgegevens een grondslag heeft in artikel 8 van de Wbp. Daarbij geldt bovendien het *noodzakelijkheidsvereiste*. Dat wil zeggen dat ten eerste het doel en de aard en omvang van de gegevens die voor dat doel worden verwerkt met elkaar in verhouding moeten zijn en ten tweede altijd moet worden gekozen voor de minst ingrijpende verwerking van persoonsgegevens. Daarmee brengt het noodzakelijkheidsvereiste een belangrijke nuanciering aan op het uitgangspunt dat gemeenten vrij zijn in de wijze waarop zij uitvoering geven aan de gegevensverwerking in het sociaal domein. Op het moment dat de ene gemeente véél meer gegevens verwerkt voor een bepaald doel dan een andere gemeente voor datzelfde doel verwerkt zal dat voor de Autoriteit Persoonsgegevens aanleiding zijn om vraagtekens te plaatsen bij de noodzakelijkheid van de meeromvattende verwerking.

1.1 Toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

1.1.1 Ondubbelzinnige toestemming

Artikel 8, onder a, van de Wbp noemt ondubbelzinnige toestemming van betrokkene als een van de grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens.

---

¹ In artikel 8, onderdeel a, Wbp wordt het noodzakelijkheidsvereiste niet expliciet genoemd, maar dat deze eis ook hier geldt blijkt uit Hoge Raad, 9 september 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ8097.

Ondubbelzinnig betekent dat elke twijfel is uitgesloten over de vraag of betrokkene zijn toestemming heeft gegeven en voor welke specifieke verwerkingen deze toestemming geldt. Uit het gedrag van de betrokkene moet ondubbelzinnig blijken dat hij instemt met de desbetreffende gegevensverwerking. Als er twijfel bestaat over de vraag of de betrokkene zijn toestemming heeft verleend, dient de verantwoordelijke te verifiëren of er terecht vanuit wordt gegaan dat de betrokkene ermee heeft toegestemd. De bewijslast dat een betrokkene heeft ingestemd met een gegevensverwerking rust op de verantwoordelijke.

Daarnaast is van belang dat óók met toestemming van betrokkene alleen *noodzakelijke* gegevens mogen worden verwerkt. De gemeente en/of de hulpverlener moet daarom afwegen of de inbreuk op de belangen van betrokkene niet onevenredig is in verhouding tot het met de verwerking te dienen doel (proportionaliteit) en of het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt in redelijkheid niet op een andere, voor de bij de verwerking van persoonsgegevens betrokkene minder nadelige wijze kunnen worden verwerkt (subsidiariteit).

Bijvoorbeeld door geen of minder persoonsgegevens op te slaan of door gegevens niet (of anoniem)² te delen met anderen. Is het bijvoorbeeld noodzakelijk dat in casusbesprekingen de naam van betrokkene wordt genoemd of kan worden volstaan met het benoemen van de problematiek? Is het voor een loket dat als laagdrempelige vraagbaak functioneert noodzakelijk persoonsgegevens te registreren of kan worden volstaan met het noteren van de inhoud van de vragen en aantallen vragers? Is het noodzakelijk om bij enkelvoudige problematiek standaard een volledige zelfredzaamheidsmatrix uit te vragen? En als dat al noodzakelijk is, is het dan noodzakelijk om alle uitkomsten van deze zelfredzaamheidsmatrix op te slaan?

Verder bepaalt artikel 1, onderdeel i, van de Wbp dat het moet gaan om een vrije, specifieke en op informatie berustende wilsuiting waarmee de betrokkene aanvaardt dat hem betreffende persoonsgegevens worden verwerkt.

Vrij

De betrokkene moet in vrijheid zijn wil met betrekking tot de betreffende gegevensverwerking kunnen uiten. Er kan niet van een rechtsgeldige toestemming worden gesproken als de betrokkene onder druk van de omstandigheden waarin hij verkeert of de relatie waarin hij tot de verantwoordelijke staat, tot toestemming is overgegaan.³

Bij de uitvoering van publiekrechtelijke taken door of namens de gemeente is sprake van een afhankelijkheidsrelatie tussen betrokkene en de gemeente. Bovendien kan het weigeren van toestemming voor de gegevensverwerking veelal gevolgen hebben voor een door betrokkene gewenste voorziening. Daarom is bij de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van deze taken doorgaans geen sprake van vrije toestemming. In dat geval is er geen sprake van toestemming in de zin van de Wbp en kan artikel 8, onderdeel a, van de Wbp dus niet gelden als de grondslag voor de gegevensverwerking.

Bij de uitvoering van hulpverleningstaken in het sociaal domein is niet ondenkbaar dat er mogelijk situaties zijn waarin wel kan worden gesproken van vrije toestemming. Daarbij zal steeds een grondige analyse moeten plaatsvinden of er sprake is van een zodanige afhankelijkheidsrelatie dat de toestemming niet geacht kan worden “in vrijheid” te zijn gegeven. Afhankelijk daarvan kan de gegevensverwerking al dan niet worden gerechtvaardigd op grond van artikel 8, onderdeel a, van de Wbp.

² Er gelden strenge criteria op basis waarvan gegevens als anoniem kunnen worden gekwalificeerd.

³ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.

Voor de hand liggende voorbeelden zijn aanvraagformulieren voor een voorziening waarin is opgenomen dat de aanvraag niet in behandeling kan worden genomen als betrokkene geen toestemming voor de verwerking van zijn persoonsgegevens geeft. Maar er zijn ook minder expliciete situaties denkbaar zoals een betrokkene die zich in een keukentafelgesprek “gedwongen” voelt om allerlei gegevens over zichzelf prijs te geven uit angst om de gevraagde voorziening niet te krijgen. Of ouders die in een kwetsbare situatie geen nee durven te zeggen tegen een jeugdhulpverlener.

Specifiek

De wilsuiting van betrokkene moet betrekking hebben op een bepaalde gegevensverwerking of een beperkte categorie van gegevensverwerkingen. Duidelijk moet zijn welke verwerking, van welke gegevens, voor welk doel zal plaatsvinden, en als het daarbij gaat om een verstrekking aan derden, ook aan welke derden. Een zeer brede en onbepaalde machtiging tot het verwerken van kan niet als een specifieke wilsuiting worden aangemerkt. Dat betekent dat een algemeen toestemmingsformulier waarbij in algemene zin toestemming wordt gegeven voor het opvragen van velerlei gegevens bij een keur van verschillende instanties géén toestemming in de zin van artikel 8, onder a, van de Wbp is.⁴

Op informatie berustend

De betrokkene moet voldoende en begrijpelijk door de gemeente en/of de hulpverlener worden geïnformeerd over de verschillende aspecten van de gegevensverwerking die voor hem van belang zijn.⁵

1.1.2 Uitdrukkelijke toestemming

Verder is van belang dat in het sociaal domein toestemming van betrokkene nodig kan zijn in verband met het verbod op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens zoals strafrechtelijke gegevens en gegevens over iemands godsdienst, ras, gezondheid en seksuele leven van artikel 16 Wbp. Artikel 23 van de Wbp regelt dat met uitdrukkelijke toestemming van betrokkene een uitzondering op dit verbod kan worden gemaakt. Naast de eisen die ook gelden voor artikel 8, onderdeel a, van de Wbp moet de toestemming op grond van artikel 23 Wbp uitdrukkelijk zijn. Dat betekent dat betrokkene expliciet zijn wil omtrent de verwerking moet hebben geuit. Een stilzwijgende of impliciete toestemming is onvoldoende, hij dient in woord, schrift of gedrag uitdrukking te hebben gegeven aan zijn wil toestemming te verlenen aan de hem betreffende gegevensverwerking.⁶

1.1.3 Artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015

Artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015 regelen dat persoonsgegevens van de cliënt die zijn verkregen ten behoeve van de uitvoering van de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening kunnen worden gebruikt in het kader van een goede afstemming van te verlenen ondersteuning in de zin van de Wmo 2015 indien betrokkene daarvoor zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend.

De Autoriteit Persoonsgegevens vat ondubbelzinnige toestemming in artikel 5.1.1. van de Wmo 2015 op als ondubbelzinnige toestemming in de zin van artikel 1, onderdeel i, jo. 8, onderdeel a, van de Wbp. Zoals blijkt uit het voorgaande zal er bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein vaak géén sprake zijn van vrije toestemming in de zin van de Wbp. Ook de toestemming van artikel 5.1.1, vierde en

⁴ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.

⁵ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.

⁶ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 67.

vijfde lid, Wmo 2015 zal dus doorgaans niet vrij zijn. Dat betekent dat artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015, op dat punt maar een beperkt toepassingsbereik heeft.⁷

1.2 Uitvoeren van een overeenkomst

Artikel 8, onder b, bepaalt dat persoonsgegevens mogen worden verwerkt indien dat noodzakelijk is voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of voor het nemen van precontractuele maatregelen naar aanleiding van een verzoek van de betrokkene en die noodzakelijk zijn voor het sluiten van een overeenkomst.

Het gaat om de situatie waarin de bedoelde overeenkomst niet is gericht op de verwerking van persoonsgegevens, maar waarbij deze een noodzakelijk uitvloeisel daarvan is. Belangrijke voorwaarde is dat betrokkene zelf partij is bij de desbetreffende overeenkomst. Achterliggende gedachte is dat de betrokkene zelf in principe kan overzien met welke verwerkingen hij heeft rekening te houden en de mogelijkheid heeft objectief vast te stellen welke verwerkingen in dit kader toelaatbaar zijn.⁸

Van zo'n overeenkomst is onder meer sprake bij een overeenkomst inzake de geneeskundige behandeling (behandelingsovereenkomst) in de zin van artikel 7:446 BW die is gesloten tussen patiënt en hulpverlener. De hulpverlener verbindt zich daarbij in de uitoefening van een geneeskundig beroep of bedrijf tot het verrichten van handelingen op het gebied van de geneeskunst.⁹ Met name bij de uitvoering van hulpverleningstaken op grond van de Jeugdwet kan sprake zijn van een behandelingsovereenkomst ex artikel 7:446 BW.

De verwerking van persoonsgegevens in het kader van een overeenkomst vindt plaats op grond van artikel 8, onder b, van de Wbp.

Het is denkbaar dat de betrokkene zijn toestemming verleent om in het kader van de uitvoering van de overeenkomst of in een precontractuele fase gegevens van hem te verwerken. De gegevensverwerking steunt dan op artikel 8 onder a, indien althans de toestemming rechtsgeldig is verleend. De betrokkene heeft dan te allen tijde het recht zijn toestemming in te trekken, ten gevolge waarvan de rechtsgrondslag aan de gegevensverwerking komt te ontvallen. Het is dan de verantwoordelijke niet toegestaan alsnog op grond van artikel 8, onder b, tot verwerking over te gaan.¹⁰

1.3 Wettelijke verplichting als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Artikel 8, onder c, Wbp regelt dat persoonsgegevens mogen worden verwerkt door een verantwoordelijke als dat noodzakelijk is om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke onderworpen is. Deze norm bevat twee toetsingscriteria. Allereerst dient de gegevensverwerking noodzakelijk te zijn ter uitvoering van een wettelijke verplichting. Zonder het verwerken van de gegevens

⁷ Deze bepaling is ingevoegd na het advies van de Autoriteit Persoonsgegevens over het wetsvoorstel Wmo 2015. De Autoriteit Persoonsgegevens is dan ook niet in de gelegenheid geweest hierover te adviseren.

⁸ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 80 en 81.

⁹ Alle verrichtingen - het onderzoeken en het geven van raad daaronder begrepen - rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon en ertoe strekkende hem van een ziekte te genezen, hem voor het ontstaan van een ziekte te behoeden of zijn gezondheidstoestand te beoordelen, dan wel deze verloskundige bijstand te verlenen en andere handelingen, rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon, die worden verricht door een arts of tandarts in die hoedanigheid.

¹⁰ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 80-81.

moet het uitvoeren van de wettelijke verplichting redelijkerwijs niet mogelijk zijn. Voorts dient de verantwoordelijke te zijn belast met de uitvoering van de wettelijke verplichting.

De wettelijke verplichting hoeft geen expliciete opdracht tot gegevensverwerking te bevatten.

In de praktijk zal de wettelijke verplichting veelal wel betrekking hebben op het (verplicht) vastleggen of bewaren van gegevens of het verstrekken daarvan aan derden. Uit jurisprudentie blijkt dat een dergelijke uitdrukkelijke en duidelijk in een wettelijk voorschrift tot uitdrukking komende verplichting tot verstrekking van informatie in ieder geval is vereist, als op de verantwoordelijke die de gegevens verstrekt een wettelijke geheimhoudingsplicht rust. In zo'n geval is het niet toelaatbaar dat een verplichting tot gegevensverstrekking uitsluitend wordt afgeleid uit de totstandkomingsgeschiedenis van of de samenhang tussen wettelijke bepalingen of wordt verondersteld omwille van de effectiviteit van een wettelijke regeling.¹¹

Een voorbeeld van een expliciete verplichting die ziet op de verwerking van persoonsgegevens is artikel 7.3.8, eerste lid, van de Jeugdwet waarin de jeugdhulpverlener wordt verplicht een dossier over de jeugdige in te richten. Verder bevat artikel 8 Wet gemeentelijke schuldhulpverlening een wettelijke verplichting voor bestuursorganen om gegevens te verstrekken aan het College van Burgemeester en Wethouders. Een ander voorbeeld is de verplichting van artikel 5.2.2 van de Wmo 2015 voor aanbieders van een maatwerkvoorziening om persoonsgegevens van de cliënt, waaronder bijzondere persoonsgegevens, te verstrekken aan de in die bepaling genoemde instanties. Ook bevatten de materiewetten verplichtingen voor gemeenten om voor beleidsdoeleinden gegevens te verstrekken aan de betrokken ministers (bijvoorbeeld artikel 9 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, artikel 78 Participatiewet en artikel 7.4.2 van de Jeugdwet).

1.4 Vitaal belang als grondslag voor verwerking van persoonsgegevens

Op grond van artikel 8, onder d, van de Wbp, kan de gegevensverwerking plaatsvinden indien deze noodzakelijk is ter vrijwaring van een vitaal belang van de betrokkene. Met een vitaal belang wordt bedoeld *“een belang dat voor het leven van de betrokkene essentieel is”*.¹²

Deze verwerkingsgrond dient eng te worden geïnterpreteerd: er moet een dringende medische noodzaak aanwezig zijn de gegevens van de betrokkene te verwerken. Er kan alleen sprake zijn van vitaal belang als grondslag voor de gegevensverwerking als betrokkene moet in staat is om toestemming voor de gegevensverwerking te verlenen of als de noodzaak om op te treden voor de verantwoordelijke zo dringend is dat in redelijkheid niet van hem kan worden gevraagd om toestemming van de betrokkene te vragen.¹³ In de memorie van toelichting worden als voorbeelden genoemd betrokkene die buiten bewustzijn is of acute hulpverlening die plaatsvindt in het kader van een grootschalige ramp.

Bij de verwerking van bijzondere persoonsgegevens, zoals persoonsgegevens betreffende de gezondheid, moet er naast een grondslag voor de verwerking uit artikel 8 Wbp ook een uitzondering op het verbod op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens van artikel 16 Wbp zijn. Artikel 23, eerste lid, onder d, van de Wbp bevat zo'n uitzondering *“indien dit noodzakelijk is ter verdediging van vitale belangen van de betrokkene of van een derde en het vragen van uitdrukkelijke toestemming onmogelijk blijkt”*.

¹¹ ABRvS, 3 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:253.

¹² Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 83 en 84 en Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 7, p. 6.

¹³ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 83.

1.5 Publiekrechtelijke taak als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Op grond van artikel 8, onderdeel e, van de Wbp kan een verwerking plaatsvinden door (1) een bestuursorgaan (2) ter uitvoering van een publiekrechtelijke taak.

Bestuursorgaan

Werkzaamheden in het sociaal domein worden vaak uitgevoerd door wijkteams. De wijze waarop wijkteams zijn vormgegeven is per gemeente verschillend. Vaak zijn wijkteams privaatrechtelijke rechtspersonen. De vraag hoe wijkteams zijn vormgegeven is bepalend voor de vraag of een wijkteam kan worden aangemerkt als bestuursorgaan.

Artikel 1:1, eerste lid, van de Awb onderscheidt zogenoemde a- en b-organen: a) een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld en b) een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.

De gemeente is een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld en al haar organen, zoals de gemeenteraad, het college van B&W en de burgemeester, zijn daarom a-organen. De publiekrechtelijke grondslag is in beginsel bepalend voor de vraag of sprake is van een a-bestuursorgaan.¹⁴ Een 'private partij' buiten de gemeentelijke organisatie, in de vorm van een privaatrechtelijke rechtspersoon is daarom geen a-orgaan.

Van een b- orgaan is sprake als het de publiekrechtelijke bevoegdheid heeft om eenzijdig de rechtspositie van een ander te bepalen, bijvoorbeeld door zelf (in eigen naam) te besluiten over indicaties. Voor in elk geval de Wmo en de Jeugdwet geldt dat de publiekrechtelijke bevoegdheid tot het vaststellen van toegang tot een maatwerkvoorziening dan wel toegang tot jeugdzorg zijn toegekend aan het College van B&W. Delegatie hiervan is niet mogelijk (artikel 2.6.4, lid 1, Wmo 2015 en artikel 2.11 Jeugdwet).

Als het wijkteam de verantwoordelijke voor de gegevensverwerking is, maar niet als bestuursorgaan kan worden aangemerkt kan de verwerking van persoonsgegevens dus niet plaatsvinden op grond van artikel 8, onderdeel e, Wbp.

Publiekrechtelijke taak

Een taak is publiekrechtelijk indien deze is gebaseerd op een speciaal voor het openbaar bestuur bij of krachtens de wet geschapen grondslag.¹⁵ Er moet sprake zijn van activiteiten waarbij het bestuursorgaan zich wezenlijk onderscheidt van particulieren.¹⁶ Daarvan is bijvoorbeeld sprake als de gemeente gegevens verwerkt voor de beslissing op een aanvraag voor een maatwerkvoorziening op grond van artikel 2.3.5., eerste lid, van de Wmo 2015 of de vaststelling van de rechten en plichten van de jeugdige of zijn ouders in artikel 2.11, eerste lid, van de Jeugdwet. Andere voorbeelden zijn artikel 53a, eerste lid, van de Participatiewet waarin is opgenomen dat het college bepaalt welke (persoons)gegevens ten behoeve van de verlening dan wel voortzetting van de bijstand door de belanghebbende moeten worden verstrekt en de gegevens die de gemeente verwerkt ter uitvoering van schuldhulpverlening op grond van artikel 3, eerste

¹⁴ Kamerstukken II, 1990/91, 21 221, nr. 5, p. 32. Zie ook Kamerstukken II, 1988/89, 21 221, nr. 3, p. 27.

¹⁵ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 84.

¹⁶ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 85. De MvT noemt als voorbeeld van activiteiten waarbij de gemeenten zich niet wezenlijk onderscheidt van private partijen de verkoop van onroerend goed of het sluiten van een arbeidsovereenkomst.

lid, jo. artikel 8 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

Hulpverleningstaken zijn geen publiekrechtelijke taken. Ook niet als de hulpverleningstaken door gemeenten worden uitgevoerd. De gemeente onderscheidt zich bij de uitvoering van deze taken namelijk niet wezenlijk van private hulpverleningsorganisaties. Voor de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van hulpverleningstaken door het wijkteam (dat deel uitmaakt van de gemeente), de gemeente of anderen kan dus geen beroep worden gedaan op artikel 8, onderdeel e, Wbp.

Tot slot is van belang dat de materiewetgeving niet voorziet in domeinoverstijgende taken voor gemeenten in het sociaal domein. Daarmee is er dus geen publiekrechtelijke taak op grond waarvan de gegevensverwerking voor de domeinoverstijgende uitvoering van taken in het sociaal domein kan worden gebaseerd op artikel 8, onder e, Wbp.

1.6   Gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke als grondslag voor verwerking van persoonsgegevens

Ingevolge artikel 8, onderdeel f, van de Wbp mogen gegevens worden verwerkt voor de behartiging van het gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of een derde *tenzij* het belang of de fundamentele rechten van betrokkene, in het bijzonder het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer prevaleert.

Als gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke geldt bijvoorbeeld de gegevensverwerking die noodzakelijk is om zijn reguliere bedrijfsactiviteiten te kunnen verrichten. Het gaat dan om de verwerking van persoonsgegevens in het kader van wettige activiteiten, zoals het dagelijkse beheer van ondernemingen en andere organisaties.¹⁷

De Autoriteit Persoonsgegevens ziet geen ander 'gerechtvaardigd belang' voor gemeenten dan de uitvoering van publiekrechtelijke taken. En aangezien artikel 8, onder e, van de Wbp expliciet voorziet in een grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens voor de uitvoering van publiekrechtelijke taken door de gemeente is een beroep op artikel 8, onder f, voor gemeenten niet aan de orde. Dat betekent dat artikel 8, onder f, van de Wbp bijvoorbeeld niet door gemeenten kan worden gebruikt als grondslag voor de verwerking van meer gegevens dan noodzakelijk voor de publiekrechtelijke taken van die gemeente.

2.   Doorbreken geheimhoudingsplicht

In het sociaal domein zijn professionals werkzaam die zijn gebonden aan een geheimhoudingsplicht. Dat kunnen hulpverleners zijn die zijn gebonden aan de geheimhoudingsplicht van artikel 88 van de Wet Big en artikel 7:457 van het BW. Ook kan er sprake zijn van een geheimhoudingsplicht uit specifieke wet- en regelgeving zoals artikel 7.3.11 van de Jeugdwet.

Zowel bij de intake/toegangsprocedure als bij de verlening van hulp en ondersteuning (inclusief de financiële afwikkeling daarvan) kan sprake zijn van de uitwisseling van persoonsgegevens met partijen waarop een geheimhoudingsplicht rust.

Uit artikel 9, vierde lid, Wbp vloeit voort dat bij de verdere verwerking van persoonsgegevens rekening moet worden gehouden met een daaraan – eventueel - in de weg staande geheimhoudingsplicht uit

---

¹⁷ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 86.

hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift. Met deze bepaling wordt buiten twijfel gesteld dat een ambts- of beroepsgeheim dan wel een wettelijke verplichting tot geheimhouding niet kan worden terzijde geschoven door het bepaalde in artikel 8 Wbp.

Er moet dus naast een grondslag voor verwerking van persoonsgegevens als bedoeld in artikel 8 Wbp ook nog een grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht zijn.

Zo'n grond kan zijn gelegen in een wettelijk voorschrift dat tot verstrekking van persoonsgegevens verplicht (bijvoorbeeld voor de financiële afwikkeling van declaraties, de VIR, een melding aan een AMHK, bepaalde verstrekkingen aan de Belastingdienst en bij gedwongen jeugdhulp). Of omdat er sprake is van een - zeer uitzonderlijke - situatie van een 'conflict van plichten.'

Daarnaast kan ook toestemming van betrokkene een grond voor doorbreking van de geheimhoudingsplicht vormen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de in artikel 88 Wet BIG neergelegde geheimhoudingsplicht voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en de in artikel 7:457 BW neergelegde geheimhoudingsplicht voor hulpverleners (individuele beroepsbeoefenaren en/of rechtspersonen).

Dit beroepsgeheim van de hulpverlener verhindert in beginsel dat inlichtingen worden verstrekt aan derden. De cliënt dient expliciete, gerichte toestemming te geven alvorens gegevens verstrekt mogen worden. Dit betekent dat de cliënt moet weten met welk doel de gegevens worden opgevraagd, wat de inhoud is van de informatie en wat mogelijke consequenties van de gegevensverstrekking zijn. In de wet is niet voorgeschreven dat de toestemming schriftelijk moet worden gegeven, maar dit verdient wel de voorkeur. Vaak maakt de opvrager van de gegevens gebruik van schriftelijke toestemmingsformulieren. Dergelijke formulieren moeten voldoende specifiek aangeven voor welke gegevensoverdracht de patiënt toestemming verleent en met welk doel. Schriftelijke toestemmingsformulieren met een te brede of algemene toestemming zijn doorgaans onvoldoende basis voor het verstrekken van specifieke, privacygevoelige gegevens.

3. Informatieplicht

Artikel 33 en 34 van de Wbp bevatten de verplichting voor de gemeente om betrokkene te informeren over het feit dat er gegevens over hem worden verwerkt, wie de verantwoordelijke voor deze verwerking is en met welk doel de verwerking plaatsvindt. Gemeenten zijn gebonden aan deze informatieplicht, ongeacht de grondslag op basis waarvan de verwerking plaatsvindt.

De informatieplicht is een uitwerking van het transparantiebeginsel en van het in artikel 6 van de Wbp neergelegde beginsel van een "rechtmatige verwerking" en is bedoeld om betrokkene in staat te stellen de verantwoordelijke (in rechte) aan te spreken. De omvang van de informatieplicht hangt af van wat nodig is om een "rechtmatige gegevensverwerking" te waarborgen. Als niet wordt voldaan aan de informatieverplichtingen van artikel 33 en 34 Wbp is de verwerking onrechtmatig.¹⁸

De gemeente is pas ontslagen van zijn informatieplicht als hij weet dat betrokkene op de hoogte is. Er is geen onderzoeksplicht voor betrokkene. De mate waarin de gemeente de betrokkene moet informeren is afhankelijk van wat in het maatschappelijk verkeer redelijkerwijs mag worden verwacht. Daarbij speelt

---

¹⁸ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 149-150.

onder meer een rol om welke soort gegevens het gaat, welke verwerkingen het betreft, in welke context deze verwerkingen zullen plaatsvinden, de eventuele derden aan wie de gegevens kunnen worden verstrekt enz., maar ook de maatschappelijke positie en onderlinge verhouding tussen de verantwoordelijke en de betrokkene alsmede de wijze waarop zij met elkaar in contact zijn getreden.

De gemeente zal betrokkene in elk geval moeten informeren over de doeleinden van de verwerking. Daarbij kan de gemeente niet volstaan met een verwijzing naar algemene doelen. Het is dus bijvoorbeeld onvoldoende specifiek om voor het doel te omschrijven als noodzakelijk voor de uitvoering van de taken van de gemeente in het sociaal domein. Daarnaast geldt dat betrokkene niet kan worden aangesproken als onderdeel van het algemene publiek. Algemene informatie op bijvoorbeeld de website van de gemeente is dus niet voldoende om te kunnen voldoen aan de informatieplicht.¹⁹ Bovendien kan niet worden volstaan met het verwijzen naar informatie elders, betrokkene moet op het moment van verzamelen worden geïnformeerd (uiteraard kan informatie op de websites wel worden geboden ter achtergrondinformatie).

Nadere informatie

Verder bepalen artikel 33, derde lid en artikel 34, derde lid, Wbp dat de verantwoordelijke *nadere informatie* verstrekt “voor zover dat gelet op de aard van de gegevens, de omstandigheden waaronder zij worden verkregen of het gebruik dat ervan wordt gemaakt, nodig is om tegenover de betrokkene een behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen”.

De verantwoordelijke zal zich telkens moeten afvragen of de omstandigheden met zich brengen dat verwacht mag worden dat de betrokkene een reëel belang heeft bij nadere informatie en zo ja, wat de omvang van deze informatie is. Indien bijvoorbeeld bij de aanvraag van een beslissing door een bestuursorgaan, informatie van de betrokkene wordt gevraagd die niet essentieel is voor het afgeven van de beschikking behoort het tot de eisen van een zorgvuldige gegevensverwerking dat betrokkene hiervan in kennis wordt gesteld. De verantwoordelijke zal dan niet alleen duidelijkheid moeten bieden over de doeleinden die door hem worden beoogd, maar ook moeten aangeven welke gegevens waarvoor zijn bestemd en wat de gevolgen zijn indien bepaalde gegevens niet worden verstrekt.²⁰

Gezien de aard van de (bijzondere) gegevens die in het sociaal domein worden verwerkt, de veelal kwetsbare positie waarin betrokkene zich bevindt en de afhankelijkheidsrelatie tussen betrokkene en de gemeente zal in het sociaal domein doorgaans sprake zijn van een situatie waarin nadere informatievertrekking aan betrokken is vereist.

Uitzonderingen

Er is een aantal uitzonderingen op de informatieplicht. Bijvoorbeeld als informeren onmogelijk blijkt of een onevenredige inspanning kost (artikel 34, vierde lid). Ook geldt de informatieplicht niet als de vastlegging of de verstrekking bij of krachtens de wet is voorgeschreven (artikel 34, vijfde lid, Wbp). Voor deze uitzondering geldt dat de wettelijke basis zodanig specifiek dient te zijn, dat de betrokkene op grond van de wet kan weten welke verantwoordelijke hij desgewenst kan aanspreken. Verder dient de verantwoordelijke de betrokkene op diens verzoek te informeren over het wettelijk voorschrift dat tot de vastlegging of verstrekking van de hem betreffende gegevens heeft geleid.

¹⁹ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 153.

²⁰ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 154.

Daarnaast kunnen de artikelen 33 en 34 Wbp buiten toepassing worden gelaten als dat noodzakelijk is voor onder meer de bescherming van de betrokkene of de rechten en vrijheden van anderen (artikel 43, onder e, Wbp). Dit noodzakelijkheids criterium moet overigens strikt worden uitgelegd.²¹

---

²¹ Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 170-172.